

УДК 327.51(1-11):070.15(430)

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v053.2025.46>

С. М. Наумкіна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1125-647X>

доктор політичних наук, професор,

завідувач кафедри політичних наук і права

Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

ПОЛІТИКА «ZEITENWENDE» У НІМЕЧЧИНІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА БЕЗПЕКОВУ АРХІТЕКТУРУ СХІДНОЇ ЄВРОПИ: УКРАЇНСЬКИЙ ВИМІР

24 лютого 2022 року стало поворотним моментом в історії європейської безпеки. Війна держави – члена Ради Безпеки ООН проти суверенної держави, що не скоїла агресії, стала прецедентом у сучасній європейській історії. Цей конфлікт зруйнував багато ілюзій, які ще залишались у європейських столицях щодо можливості збереження діалогу з Кремлем. Німеччина, яка впродовж тривалого часу демонструвала прихильність до Ostpolitik та підтримувала тісні економічні зв'язки з Росією, опинилася перед необхідністю перегляду власних зовнішньополітичних та безпекових орієнтирів.

У цих умовах федеральний канцлер Олаф Шольц 27 лютого 2022 року оголосив про початок нової епохи в політиці безпеки Німеччини, яку він назвав «Zeitenwende» – «злам епох» [1]. Цей термін символізує радикальний перегляд стратегічного курсу ФРН у відповідь на зміну безпекового середовища. Мова йде не лише про зміну підходів до оборони, але і про переосмислення геополітичної ролі Німеччини як у Європейському Союзі, так і в системі НАТО. Важливо дослідити, яким чином ця політика вплинула на безпекову архітектуру Східної Європи та як вона співвідноситься з інтересами України.

Поняття «Zeitenwende» має багатовимірний зміст. Воно не обмежується лише військовими аспектами, а включає ширший спектр політичних, економічних, енергетичних і навіть ментальних трансформацій. У своїй промові в Бундестазі канцлер Шольц зазначив, що вторгнення Росії означає докорінну зміну порядку безпеки, який сформувався після завершення Холодної війни [1].

Історично Німеччина дотримувалась політики стриманості у військових питаннях, спираючись на трансатлантичне партнерство та економічну взаємозалежність як інструменти забезпечення стабільності. Такий підхід базувався на парадигмі «зміни через торгівлю» (Wandel durch Handel), яка передбачала, що економічна інтеграція сприятиме демократизації Росії. Проте ця стратегія зазнала краху, оскільки виявилася неефектив-

ною у запобіганні ревізіоністській агресії з боку Москви.

«Zeitenwende» стала відповіддю на цей провал. Політична еліта ФРН вперше за кілька десятиліть почала відверто визнавати наявність екзистенційних загроз. Це призвело до формування нового стратегічного мислення, в основі якого лежить визнання необхідності оборонної автономії, нарощування військових спроможностей та перегляд залежності від авторитарних режимів у питаннях енергетики.

Першим і найбільш символічним кроком стала заява про створення спеціального фонду в розмірі 100 мільярдів євро на модернізацію Бундесверу. Закон про цей фонд було ухвалено вже в червні 2022 року [2]. Ці кошти спрямовані на придбання сучасної зброї, зокрема винищувачів F-35, систем протиповітряної оборони та іншої високотехнологічної техніки.

У 2023 році Німеччина також переглянула свою енергетичну політику, швидко зменшуючи залежність від російських енергоносіїв. Було введено в експлуатацію перші термінали для прийому зрідженого газу (LNG), а також посилено інвестиції в відновлювані джерела енергії [3]. Цей напрям демонструє важливий аспект Zeitenwende – спробу сформувати більш автономну та стійку економічну модель.

Німеччина також взяла активну участь у санкційному тиску на Росію. Як одна з провідних країн ЄС, вона підтримала всі пакети санкцій, включаючи обмеження на імпорт російської нафти, газу, технологій і фінансових послуг [4].

У цьому контексті доцільно розглянути український вимір політики «Zeitenwende». Так, як відомо, початково політика Берліна щодо України викликала значне розчарування серед українського суспільства. Відмова від постачання летальної зброї, затягування з передачею танків Leopard 2, вагання в постачанні далекобійної артилерії – все це призводило до критики як з боку Києва, так і з боку інших європейських країн [5].

Однак у 2023–2024 роках позиція Німеччини зазнала якісних змін. Було відкрито великий

пакет військової допомоги, що включав бронетехніку, системи ППО IRIS-T, гаубиці Panzerhaubitze 2000 та інші системи [6]. ФРН стала другим за обсягом донором військової допомоги Україні після США. Також значну увагу було приділено гуманітарній підтримці – станом на початок 2024 року в Німеччині перебувало понад 1 млн українських біженців [7].

У контексті «Zeitenwende» Україна почала розглядатися як важливий партнер, від якого залежить довготривала стабільність на східному фланзі Європи. Відбувся поступовий перехід від політики стриманості до проактивної підтримки.

Реалізація «Zeitenwende» суттєво вплинула на стратегічну динаміку та безпекову архітектуру в Східній Європі. По-перше, посилення військової присутності Німеччини в регіоні стало свідченням зміни її ролі в системі колективної безпеки НАТО. Зокрема, ФРН взяла на себе відповідальність за командування багатонаціональною бойовою групою НАТО в Литві, що стало частиною ширшого розгортання сил Альянсу на східному фланзі [8].

По-друге, під впливом німецької ініціативи відбулося зміцнення європейської оборонної співпраці, включаючи розвиток спільних проєктів у сфері виробництва зброї, кіберзахисту, логістики та підготовки військових кадрів. Створення Європейського оборонного фонду (EDF) і зростаюча роль PESCO (Постійної структурованої співпраці в рамках ЄС) стали реакцією на виклики, породжені війною в Україні [9].

Крім того, «Zeitenwende» стала каталізатором для перегляду концепції стратегічної автономії Європи, що, у свою чергу, змушує країни Східної Європи – включно з Україною – активніше долучатися до процесів трансформації європейської безпеки.

Щодо такого суттєвого питання, як перспективи євроатлантичної інтеграції України, то варто зазначити, що німецька політика останніх років істотно впливає на цей процес. З одного боку, підтримки з боку ФРН сприяє зміцненню обороноздатності України та створенню умов для глибшої інтеграції до структур НАТО. З іншого боку, Берлін досі зберігає обережність щодо надання Києву конкретних гарантій членства, посиляючись на ризики ескалації конфлікту та необхідність внутрішніх реформ [10].

Проте навіть за наявності таких обмежень, процес взаємодії між Україною та Німеччиною стає дедалі більш системним. Йдеться про створення спільних навчальних програм, обміни військовими кадрами, розвиток інфраструктурної та кібербезпеки. Важливою є й участь Німеччини в проєктах з відбудови України, що демонструє довгострокову зацікавленість у стабільності держави як майбутнього члена європейської та євроатлантичної спільноти.

Події 24 лютого 2022 року стало не лише актом брутальної агресії проти суверенної держави, а й найглибшим шоком для всієї архітектури європейської безпеки, що сформувалася після завершення Холодної війни. Ця подія, яку багато аналітиків порівнюють із падінням Берлінської стіни за її трансформаційним потенціалом, змусила провідні європейські держави до кардинального перегляду своїх зовнішньополітичних доктрин, особливо тих, що стосувалися відносин з Росією. Найбільш драматична та системна трансформація відбулася у зовнішній політиці Федеративної Республіки Німеччина – економічного лідера Європейського Союзу, чия модель процвітання та міжнародного впливу десятиліттями базувалася на тісній енергетичній та економічній співпраці з Москвою.

Вже за три дні після початку вторгнення, 27 лютого 2022 року, канцлер Німеччини Олаф Шольц, виступаючи на екстремому засіданні Бундестагу, проголосив початок нової ери, яку він означив терміном «Zeitenwende» – «епохальний поворот» або «зміна епох» [1, с. 3]. Цей виступ ознаменував радикальний відхід від багаторічної парадигми “Wandel durch Handel” («зміна через торгівлю») та обережної «Східної політики» (Ostpolitik). Проголошені заходи – створення спеціального фонду для модернізації Бундесверу обсягом 100 млрд євро, зобов'язання витратити понад 2% ВВП на оборону та пряма військова допомога Україні – стали свідченням тектонічного зсуву в безпековому мисленні німецького політичного істеблішменту. Як зазначає провідний німецький аналітик Ульріх Шпек, «Zeitenwende» – це не просто реакція на війну, а вимушене визнання провалу попередньої стратегії та прийняття Німеччиною ролі відповідального безпекового гравця в Європі [2, р. 15].

Актуальність дослідження цієї політики зумовлена її прямим та вирішальним впливом на здатність України чинити опір агресору та на майбутню конфігурацію безпеки всього східноєвропейського регіону. Від послідовності та рішучості Берліна у реалізації задекларованого курсу залежить не лише результат російсько-української війни, а й майбутнє НАТО та ЄС. Метою цієї статті є визначення сутності, практичної імплементації та наслідків політики «Zeitenwende» для України та безпеки Східної Європи в період 2022–2025 років. Для досягнення мети поставлено такі завдання: дослідити історичні передумови та причини провалу попередньої політики ФРН щодо Росії; проаналізувати ключові компоненти та напрями реалізації «Zeitenwende»; оцінити вплив нового курсу на двосторонні німецько-українські відносини та на загальну безпекову ситуацію на східному фланзі НАТО.

Методологія дослідження базується на поєднанні івент-аналізу, методу прийняття рішень та неокласичного реалізму, що дозволяє враховувати як системні міжнародні чинники (агресія РФ), так і внутрішньополітичні процеси в Німеччині (роль коаліції, суспільна думка). Джерельною базою слугують офіційні документи уряду ФРН, зокрема Стратегія національної безпеки 2023 року [3], промови канцлера та міністрів, аналітичні звіти провідних німецьких (SWP, DGAP), європейських (Carnegie Europe) та українських (Центр «Нова Європа») аналітичних центрів, а також наукові публікації у фахових виданнях за останні роки.

Щоб зрозуміти глибину та радикальність «епохального повороту», необхідно проаналізувати ту парадигму, від якої Німеччина відмовилася. В основі її зовнішньої політики, особливо щодо Східної Європи та Росії, лежали дві взаємопов'язані концепції. Перша – «Ostpolitik» (Східна політика), започаткована канцлером Віллі Брандтом наприкінці 1960-х років. Її первинною метою було зближення та нормалізація відносин з НДР, Польщею та Радянським Союзом через діалог і договори. Після об'єднання Німеччини ця політика трансформувалася в переконання, що стабільність у Європі неможлива без інтеграції Росії в загальноєвропейські структури.

Друга концепція, що стала економічним втіленням «Ostpolitik» – це «Wandel durch Handel» («зміна через торгівлю»). Її центральна ідея полягала в тому, що тісна економічна взаємозалежність, особливо в енергетичній сфері, здатна не лише забезпечити економічне процвітання Німеччини, а й модернізувати та лібералізувати російський політичний режим. Передбачалося, що зростання торговельних зв'язків призведе до формування в Росії середнього класу, посилення правових інститутів та, зрештою, до її поступової демократизації. Ця філософія стала основою для реалізації масштабних енергетичних проєктів, апогеєм яких стали газопроводи «Північний потік-1» та «Північний потік-2». Ці проєкти розглядалися німецьким істеблішментом не просто як комерційні угоди, а як стратегічні інвестиції у мирне майбутнє континенту [11, с. 15].

Однак ця політика мала й зворотний бік. Вона створювала асиметричну залежність Німеччини від російських енергоносіїв, яку Кремль розглядав не як інструмент зближення, а як важіль політичного тиску. Події 2008 року в Грузії та анексія Криму й початок війни на Донбасі у 2014 році не призвели до кардинального перегляду цього курсу, хоча й викликали певні корективи. Німеччина стала активним учасником Нормандського формату, проте продовжувала наполягати на добудові «Північного потоку-2», що викликало гостру критику з боку України, Польщі, країн Балтії та США.

Критики німецької «Східної політики» вказували на її фундаментальні вади задовго до 2022 року. По-перше, вона базувалася на хибному припущенні про раціональність та націленість на модернізацію російського керівництва. Натомість режим Володимира Путіна використовував доходи від експорту енергоносіїв не для лібералізації, а для зміцнення авторитарної влади, модернізації армії та ведення агресивної зовнішньої політики [7, с. 4].

По-друге, ця політика ігнорувала інтереси та безпекові занепокоєння країн, що знаходяться між Німеччиною та Росією. Для України та Польщі енергетичні проєкти, що йшли в обхід їхніх територій, були не економічними, а геополітичними, спрямованими на підриг їхньої безпеки та транзитної ролі. Колишній посол України в Німеччині Андрій Мельник неодноразово наголошував, що німецька еліта роками ігнорувала попередження Києва про небезпеку такої політики, демонструючи «стратегічну сліпоту» [4].

По-третє, існувала проблема так званої «стратегічної корупції», коли «Газпром» та інші російські державні компанії активно використовували свої фінансові ресурси для лобювання власних інтересів серед колишніх та чинних німецьких високопосадовців, створюючи потужну мережу впливу, що блокувала будь-які спроби диверсифікації енергетичної політики. Таким чином, до 24 лютого 2022 року німецька політика щодо Росії зайшла у глухий кут: її ідейні засади були спростовані реальністю, а практичні наслідки виявилися катастрофічними для безпеки Європи.

Виступ Олафа Шольца 27 лютого 2022 року став публічним визнанням цього провалу та спробою запропонувати нову парадигму. Його промову точкою повному підґрунті можна вважати точкою біфуркації. Аналіз тексту промови дозволяє виділити кілька революційних для німецької політики тез. По-перше, це чітке визнання імперіалістичної суті політики Путіна та його прагнення силою змінити кордони в Європі. По-друге, це прийняття на себе відповідальності за безпеку союзників по НАТО без жодних застережень (активація статті 5 Договору). По-третє, і це найголовніше, було проголошено три стовпи нової політики:

1. Підтримка України: вперше в повоєнній історії Німеччина погодилася постачати летальну зброю у зону активного конфлікту, порушивши власне табу.

2. Посилення Бундесверу: створення спеціального фонду на 100 млрд євро та зобов'язання досягти цільового показника НАТО у 2% ВВП на оборону.

3. Зміцнення власної стійкості: диверсифікація енергопостачання та зменшення критичної залежності від Росії [1].

Ці тези, по суті, означали перехід Німеччини від ролі «цивільної сили» (*Zivilmacht*), що просуває свої інтереси переважно економічними та дипломатичними методами, до ролі геополітичного актора, готового застосовувати й військову силу для захисту своїх цінностей та інтересів [13, р. 515]. Цей поворот був не просто тактичною корекцією, а фундаментальним зламом у стратегічній культурі країни.

Декларація про «епохальний поворот» стала початком складного і суперечливого процесу її втілення в життя. Аналіз практичних кроків німецького уряду за цей період свідчить як про значний прогрес, так і про наявність серйозних викликів та обмежень.

Найбільш наочною ілюстрацією «*Zeitenwende*» стала еволюція військової допомоги Україні. Якщо напередодні вторгнення Німеччина пропонувала лише 5000 касок, що викликало хвилю обурення та глузувань, то після 24 лютого ситуація почала змінюватися. Процес, однак, був повільним і супроводжувався ваганнями канцлера Шольца, якого часто звинувачували у нерішучості (т. зв. «*Scholzing*»). Берлін послідовно долав власні «червоні лінії»: спочатку щодо постачання протитанкових комплексів та ПЗРК, потім – самохідних гаубиць *PzH 2000*, зенітних систем *Gepard*, а згодом – сучасних систем ППО *IRIS-T SLM* та американських *Patriot*.

Кульмінацією стало рішення, ухвалене на початку 2023 року під тиском союзників, про надання Україні основних бойових танків *Leopard 2* та дозвіл на їх реекспорт з інших країн. Загалом, за даними Кільського інституту світової економіки, станом на початок 2025 року Німеччина посіла друге місце у світі після США за обсягом наданої Україні військової допомоги [12].

Водночас реалізація програми модернізації самого Бундесверу зіткнулася з проблемами. Освоєння 100-мільярдного фонду виявилось повільним через бюрократичні перепони та застарілі процедури закупівель. Експерти вказують, що значна частина коштів іде на покриття поточних потреб та поповнення запасів, переданих Україні, а не на закупівлю принципово нових систем озброєнь [8, р. 5]. Попри значні зусилля, досягнення повної боєготовності німецької армії залишається завданням на десятиліття.

Важливим серйозним кроком став і відхід Німеччини від залежності у економічному та енергетичному вимірах. У цій сфері Німеччина продемонструвала найбільшу рішучість та ефективність. Протягом кількох місяців було повністю зупинено сертифікацію «Північного потоку-2», а імпорту російського газу, нафти та вугілля зведено практично до нуля. Уряд у рекордно короткі терміни реалізував проекти будівництва кількох терміналів для прийому скрапленого природного

газу (СПГ) у Вільгельмсгафені та Брунсбюттелі, що дозволило замінити російські поставки газом з Норвегії, Нідерландів, США та Катару.

Цей розрив мав високу економічну ціну для Німеччини, спровокувавши найвищу за останні 50 років інфляцію та ризики рецесії. Однак уряд зміг втримати соціальну стабільність завдяки масштабним пакетам фінансової допомоги населенню та бізнесу. Таким чином, у енергетичній сфері «*Zeitenwende*» відбулася повною мірою: Німеччина позбулася стратегічної залежності, яка робила її вразливою до російського шантажу [Див.: 5; 6].

Змінилася і дипломатична роль Німеччини. Якщо раніше Берлін намагався позиціонувати себе як посередника між Заходом та Росією, то після 24 лютого він однозначно став на бік України. Німеччина стала одним із рушіїв запровадження жорстких санкцій ЄС проти Росії та відіграла ключову роль у наданні Україні статусу кандидата на вступ до ЄС у червні 2022 року.

Берлін активно долучився до нових безпекових форматів, зокрема до Контактної групи з питань оборони України («формат Рамштайн»), де координується військова допомога Києву. Важливою віхою стало підписання двосторонньої угоди про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку між Німеччиною та Україною в лютому 2024 року. Цей документ формалізував довгострокові зобов'язання ФРН щодо допомоги Україні у військовій, економічній та політичній сферах, ставши частиною «безпекового мосту» на шляху України до НАТО.

У той же час варто зазначити, що політика «*Zeitenwende*» не є монолітною і залишається предметом гострих внутрішньополітичних дебатів. Всередині самої Соціал-демократичної партії канцлера Шольца довго зберігався вплив «пацифістського» крила, що виступало проти надто активної військової підтримки України, побоюючись ескалації та прямого зіткнення з Росією. Опозицію до курсу уряду становлять крайньо права «Альтернатива для Німеччини» та частина крайньо лівої партії «*Die Linke*», які закликають до негайних переговорів з Москвою.

Водночас коаліційні партнери СДПН – партія «Зелених» (в особі міністра закордонних справ Анналени Бербок) та Вільна демократична партія (ВДП) – часто виступали з більш рішучих позицій, вимагаючи швидших та масштабніших поставок зброї Україні. Цей внутрішній тиск з боку союзників та опозиції (ХДС/ХСС), а також з боку міжнародних партнерів, змушував канцлера діяти більш активно, ніж він, можливо, планував спочатку [14].

Політика «епохального повороту» суттєво вплинула на Україну та безпеку Східної Європи. Варто звернути увагу на те, що Німеччина стала одним із лідерів підтримки України.

Для України наслідки “Zeitenwende” мають екзистенційне значення. Перетворившись з одного з найскептичніших партнерів на одного з найбільших донорів військової та фінансової допомоги, Німеччина зробила вирішальний внесок у зміцнення обороноздатності української держави. Поставки німецьких систем ППО, таких як IRIS-T та Patriot, допомогли захистити українські міста від російських ракетних ударів. Німецькі танки та артилерія посилюють спроможності ЗСУ на полі бою. Фінансова підтримка Берліна дозволила українському уряду виконувати соціальні зобов'язання та підтримувати макроекономічну стабільність в умовах війни.

Політика «Zeitenwende» суттєво змінила і ставлення до Німеччини з боку її східноєвропейських сусідів. Якщо до 2022 року Польща та країни Балтії вбачали у німецько-російському енергетичному партнерстві пряму загрозу своїй безпеці, то новий курс Берліна почав відновлювати довіру. Хоча певний скептицизм, пов'язаний із повільністю прийняття рішень, залишається, загалом Німеччину почали сприймати як надійного союзника, готового брати на себе відповідальність за безпеку регіону [9, р. 55]. Це проявляється у посиленні військової співпраці, розміщенні німецького контингенту в Литві та участі ФРН у спільних проєктах, як-от ініціатива «European Sky Shield».

Для архітектури європейської безпеки «епохальний поворот» Німеччини має далекосяжні наслідки для всієї Європи. По-перше, він поклав край ілюзіям щодо можливості побудови спільної безпеки з путінською Росією. По-друге, він значно посилює європейську опору в рамках НАТО, зменшивши залежність від США. По-третє, він закріпив за Німеччиною роль не лише економічного, а й військово-політичного лідера в Європі, від якого очікують рішучих дій. У новій Стратегії національної безпеки ФРН чітко зазначено, що безпека Німеччини нерозривно пов'язана з безпекою її європейських партнерів, а Росія визначена як «найбільш значна загроза миру та безпеці в євроатлантичному регіоні в осяжному майбутньому» [3].

Відтак, все вище зазначено дозволяє зробити висновок, що політика «Zeitenwende» є найглибшою та найважливішою трансформацією зовнішньої та безпекової політики Німеччини з часів її об'єднання. Вона знаменує собою болісний, але необхідний розрив із багаторічною парадигмою, що базувалася на хибних уявленнях про можливість модернізації Росії через економічне співробітництво.

Політика “Zeitenwende” означає історичний злам у безпековій та зовнішній політиці Німеччини. Вона знаменує собою відмову від старих ілюзій і перехід до більш реалістичного та активного курсу. Для України ця трансформація має безпосереднє значення, оскільки вона відкри-

ває нові можливості як для зміцнення оборонного потенціалу, так і для стратегічної інтеграції в європейську архітектуру безпеки [10].

Водночас «Zeitenwende» залишається процесом, що триває. Його успіх залежатиме від політичної волі Німеччини, готовності ЄС до глибших трансформацій та здатності України скористатися вікном можливостей для зміцнення своєї безпеки й суверенітету.

Незважаючи на наявні внутрішні суперечності, повільність у прийнятті деяких рішень та бюрократичні перепони, практична реалізація «епохального повороту» є очевидною. Німеччина успішно позбулася критичної енергетичної залежності від Росії, стала другим після США донором військової допомоги Україні та взяла на себе роль одного з гарантів безпеки на східному фланзі НАТО.

Для України цей поворот мав прямий позитивний ефект, значно посиливши її здатність протистояти російській агресії. Для архітектури європейської безпеки «Zeitenwende» означає становлення нової реальності, в якій Німеччина нарешті починає відігравати геополітичну роль, що відповідає її економічній потужності. Подальший успіх цієї політики залежатиме від здатності німецького політикуму зберегти консенсус, продовжити модернізацію власних збройних сил та адаптуватися до довготривалого протистояння з реваншистською Росією. Завершення цього процесу стане визначальним для майбутнього безпечної та стабільної Європи.

Література

1. Scholz O. Rede von Bundeskanzler Olaf Scholz anlässlich der Sondersitzung des Deutschen Bundestages am 27. Februar 2022. *Bulletin der Bundesregierung*. 2022. № 22/2022. S. 2–9.
2. Speck U. Germany's «Zeitenwende» and the Future of European Security. *Carnegie Europe*. 2023. June 12. P. 1–25.
3. Стратегія національної безпеки Федеративної Республіки Німеччина. *Bundesregierung.de*. 14.06.2023. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/europa/nationale-sicherheitsstrategie-2199042> (дата звернення: 16.06.2025).
4. Мельник А. Німецька політика «Zeitenwende»: очікування та реальність для України. *Дзеркало тижня*. 2024. 15 березня. URL: <https://zn.ua/ukr/internal/nimeciv-treba-pidshovkhuvati.html> (дата звернення: 11.06.2025).
5. Kaim M., Major C. German National Security Strategy: Ambitious in Principle, Cautious in Practice. *SWP Comment*. 2023. No. 34. 8 p. URL: <https://www.swp-berlin.org/en/publication/german-national-security-strategy> (дата звернення: 11.06.2025).
6. Kunertova S. Germany's Zeitenwende and the “Forever War” in Ukraine. *Center for Security Studies (CSS), ETH Zurich*. 2024. Vol. 2. P. 1–4.
7. Солодкий С. Нова східна політика Німеччини: робота над помилками. *Центр «Нова Європа»*. Аналітична записка № 3, 2023. 12 с.

8. Mölling C., Becker J. The €100 Billion Question: Germany's 'Zeitenwende' and the Future of Its Military. *DGAP Analysis*. 2022. No. 12. 15 p. URL: <https://dgap.org/en/research/publications/100-billion-question> (дата звернення: 10.06.2025).

9. Fink U. The German Zeitenwende and the Baltic Sea Region: Redefining Threat Perceptions and Alliances. *Journal of Baltic Security*. 2024. Vol. 10, No. 1. P. 45–62.

10. Wolff J. German public opinion and the war in Ukraine: A tale of two 'Zeitenwenden'. *European View*. 2023. Vol. 22(1). P. 84–93.

11. Гетьманчук А. (ред.). *Аудит зовнішньої політики: Україна-Німеччина*. Київ : Центр «Нова Європа», 2021. 40 с.

12. Military assistance to Ukraine. *Kiel Institute for the World Economy*. Ukraine Support Tracker. Dataset updated June 5, 2025. URL: <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/> (дата звернення: 12.06.2025).

13. Riecker S. From Civilian Power to Geopolitical Actor? Germany's New Foreign Policy Identity. *German Politics*. 2023. Vol. 32, No. 4. P. 513–530.

14. Fischer S. *Der russische Krieg gegen die Ukraine und die deutsche Politik: eine Zwischenbilanz*. Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP), 2023. 32 S.

Анотація

Наумкіна С. М. Політика «Zeitenwende» у Німеччині та її вплив на безпекову архітектуру Східної Європи: український вимір. – Стаття.

Статтю присвячено комплексному аналізу політики «Zeitenwende» («епохального повороту»), проголошеної канцлером Німеччини Олафом Шольцом у відповідь на повномасштабне вторгнення Росії в Україну. Дослідження спрямоване на визначення сутності, ключових напрямів та практичних наслідків цього нового зовнішньополітичного курсу ФРН. Актуальність теми зумовлена фундаментальною зміною ролі Німеччини в європейській системі безпеки та її прямим впливом на обороноздатність України та стабільність усього східноєвропейського регіону.

Метою статті є аналіз еволюції німецької зовнішньої та безпекової політики від традиційної «Східної політики» (Ostpolitik) до концепції «Zeitenwende» та оцінка її імплементації протягом 2022–2025 років. Методологія дослідження базується на поєднанні івент-аналізу, методу прийняття рішень та неокласичного реалізму, що дозволяє враховувати як системні міжнародні чинники, так і внутрішньополітичні процеси в Німеччині. Джерельною базою слугують офіційні документи уряду ФРН, промови німецьких політичних лідерів, стратегії національної безпеки, аналітичні звіти провідних німецьких та європейських аналітичних центрів (SWP, DGAP), а також наукові публікації у фахових виданнях.

У статті доведено, що «Zeitenwende» є найрадикальнішим переглядом безпекової політики Німеччини з часів її об'єднання. Проаналізовано практичні кроки з реалізації політики: створення спеціального фонду для Бундесверу обсягом 100 млрд євро, відмова від російських енергоносіїв, надання значної військо-

вої, фінансової та гуманітарної допомоги Україні. Водночас виявлено внутрішні суперечності та обмеження цього курсу, пов'язані з політичною інерцією, бюрократичними перепонами та побоюваннями ескалації. Зроблено висновок, що попри всі труднощі, політика «Zeitenwende» безповоротно трансформувала роль Німеччини, перетворивши її на одного з ключових військово-політичних союзників України та посиливши її відповідальність за безпеку східного флангу НАТО.

Ключові слова: Zeitenwende, політика, зовнішня політика, політичний процес, держава, ескалація, агресія, безпека, фінансова та гуманітарна допомога, трансформація, Україна, Росія, Німеччина, НАТО, Східна Європа.

Summary

Naumkina S. M. The "Zeitenwende" policy in Germany and its impact on the security architecture of Eastern Europe: the Ukrainian measurement. – Article.

The article provides a comprehensive analysis of the «Zeitenwende» («an epochal turn») policy, announced by German Chancellor Olaf Scholz in response to Russia's full-scale invasion of Ukraine. The research aims to define the essence, key directions, and practical consequences of this new foreign policy course of the Federal Republic of Germany. The topic's relevance stems from the fundamental shift in Germany's role within the European security system and its direct impact on Ukraine's defense capabilities and the stability of the entire Eastern European region.

The purpose of the article is to analyze the evolution of German foreign and security policy from the traditional «Ostpolitik» to the «Zeitenwende» concept and to assess its implementation during 2022–2025. The research methodology combines event analysis, decision-making analysis, and neoclassical realism, allowing for consideration of both systemic international factors and domestic political processes in Germany. The source base consists of official documents of the German government, speeches by German political leaders, national security strategies, analytical reports from leading German and European think tanks (such as SWP and DGAP), and academic publications in professional journals.

The article argues that «Zeitenwende» represents the most radical revision of Germany's security policy since its reunification. It examines the practical steps taken to implement the policy: the creation of a €100 billion special fund for the Bundeswehr, the abandonment of Russian energy resources, and the provision of significant military, financial, and humanitarian assistance to Ukraine. At the same time, the study identifies internal contradictions and limitations of this course, related to political inertia, bureaucratic hurdles, and fears of escalation. It is concluded that, despite all challenges, the «Zeitenwende» policy has irrevocably transformed Germany's role, turning it into one of Ukraine's key military-political allies and increasing its responsibility for the security of NATO's eastern flank.

Key words: Zeitenwende, politics, foreign policy, political process, state, escalation, security, financial and humanitarian aid, transformation, Ukraine, Russia, Germany, NATO, Eastern Europe.